

Izvorni znanstveni rad
UDK 811.163.42'282.2 (210.1. Pelješac)
634.8 (210.1. Pelješac)
Primljeno: 11. 11. 2007.

NAZIVI ZA VINOGRADARSTVO U SREDIŠNJEM DIJELU POLUOTOKA PELJEŠCA

MARIJANA TOMELIĆ ĆURLIN

SAŽETAK: U radu se donosi bogata jezična građa koja tumači nazive za vinogradarstvo, korištene u Župi na poluotoku Pelješcu. Nazivi obuhvaćaju lekseme koji su vezani za izradu, čuvanje i preradu vina. Istraživanje je provedeno u trima mjesnima govorima: kunovskom, pijavskom i potomskom.

Uvod

Između Malostonskog i Neretvanskog kanala na sjeveroistoku te na jugozapadu između Pelješkog i Mljetskog kanala pruža se drugi po veličini hrvatski poluotok – Pelješac. Oduvijek su se ljudi na poluotoku Pelješcu bavili vinogradarstvom.¹ Povoljan geografski smještaj, plodno i kvalitetno zemljište, blagotvorno dalmatinsko sunce omogućili su vinovoj lozi rađanje bogatih grozdova od kojih se tradicionalno proizvode najznamenitija hrvatska crna vina: Dingač, Postup i Plavac.

Cilj je ove radnje da, na temelju svih podataka do kojih sam došla terenskim istraživanjem, prikažem lekseme vezane za vinogradarstvo u središnjem dijelu poluotoka Pelješca.²

---

¹ O tome svjedoče zapisi u starim knjigama i rukopisima koji spominju stanje na Pelješcu već od 1333. godine kada je Pelješac postao dijelom Dubrovačke Republike. Većina zemljišta bila je u vinogradima koje su obrađivali kmetovi dubrovačke vlastele. Zapisi se nalaze u dubrovačkom arhivu.

² Središnji dio poluotoka čini Župa s naseljima Donja Banda (sela Golubinica, Košarni Do, Prizdrina, Zakamenje, Županje Selo i Zakotorac), Kuna (sa zaseokom Zagujine), Potomje, Oskorušno i Pijavičino.

Marijana Tomelić Ćurlin, znanstveni novak-asistent na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Adresa: Radovanova 13, 21 000 Split. E-mail: mtomelic@ffst.hr

---

Metodološke napomene

Terenska istraživanja na poluotoku provedena su 2002. i 2003. godine. Posjećena su sva veća mjesta na poluotoku, a posebna je pažnja posvećena središnjem dijelu poluotoka, i to mjestima Kuni (K), Pijavičinu (PI) i Potomju (PO). Za primjere uzete iz tih govora uvedene su posebne oznake.

Analiza istraživanja provedena je u dvije faze: a) prikupljanje materijala i definiranje korpusa; b) izdvajanje pojedinih leksema. Tekstovi koji čine istraživački korpus mogu poslužiti i za jezične analize na drugim razinama.

Definiranje korpusa

Iz prikupljene građe izdvojeni su leksemi koji su vezani za temu vinogradarstva i leksemi u kojima se očituje hrvatsko-talijanski jezični doticaj. Takvi leksemi označeni su kružićem.³ Tumačenje natuknica izrađeno je po uzoru na pojedine rječnike.⁴ Svaka natuknica nosi rječničku definiciju i potvrdu dobivenu na terenu.⁵

Govori u središnjem dijelu poluotoka Pelješca

U hrvatskoj dijalektologiji pelješku jezičnu situaciju karakterizira isprepletenost čakavskog i štokavskog narječja. Naime, govoreći o dijalektalnoj podjeli Pelješca, zapadni dio Pelješca svrstava se u područje čakavskog dijalekta, a istočni dio u područje štokavskog dijalekta.

Prema tome, mjesta u središnjem dijelu poluotoka osjećaju sudar i međudijalekatsku interferenciju čakavskog i štokavskog narječja. Kako tema ovog rada nije opis tih triju mjesnih govora ni na jednoj od razina (fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, stilističkoj), jezična analiza pojedinih leksema samo bi opteretila tekst.

---

³ Izdvojeni leksemi pokazuju prisutnost romanizama u živoj *pelješkoj riči*. Cilj ovoga rada nije određivanje porijekla pojedine riječi. Naime, precizno navođenje svih etimologijskih podataka oduzelo bi previše vremena. Stoga to može biti tema nekog drugog rada.

⁴ Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV (pr. Mirko Deanović i Ljudevit Jonke). Zagreb: JAZU, 1971-1974; Vladimir Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber, 2003.

⁵ U navođenju nekih primjera kunovskoga jezičnog izričaja, poslužila sam se građom iz knjige: Nina Vodopić, *Kunovske stare riči*. Kuna: vlastita naklada, 2006.

Budući da je svaka unesena natuknica akcentuirana, potrebno je reći par riječi o naglasnom sustavu u središnjemu dijelu poluotoka Pelješca.

3.1. Naglasni sustav

Što se tiče naglasnog sustava, *pijavski*, *potomski* i *kunovski* govori poznaju ove naglaske: kratkosilazni (ǎ), kratkouzlazni (à), dugosilazni (â), dugouzlazni (á) naglasak te nenaglašenu duljinu i kraćinu. Naglašena dužina dolazi samo iza naglašanih slogova.

U sva tri govora stilogena je upotreba (“oslabljenog”) akuta.⁶ Što se tiče distribucije naglasaka, kratkosilazni se naglasak nalazi u jednosložnim riječima te u početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi (*bàt*, *bòb*, *dnò*, *dròp*, *klèh*, *pràg*, *spàt*...; *bàli*, *dòta*, *dèka*, *fèca*, *gòma*, *hàštrit*, *kàšnik*, *mìra*...; *bàština*, *dìtelina*, *gòdina*, *jòpeta*, *kàmenica*, *kìkara*, *pàprica*... PO, PI, KU).

Dugosilazni naglasak može stajati u jednosložnim riječima te u početnom, središnjem i završnome slogu dvosložnih i višesložnih riječi (*cvît*, *dvôr*, *grîh*, *mîr*, *pàs*, *štâp*, *vâž*, *vrîs*...; *bânda*, *bôta*, *gròbje*, *gûrla*, *môre*, *pâdre*...; *burâl*, *kantûn*, *kašûn*, *klobûk*, *komîn*, *konâl*, *krakûn*, *pavêr*...; *dîžbica*, *lîrica*; *izvânka*, *odâvna*, *ozgâra*...; *belvedêr*, *bruštulîn*, *fregadûr*, *guložîn*, *kamarîn*... PO, PI, KU). Sustav djelomično zadržava dugosilazni naglasak na starim distribucijskim mjestima dok se, nakon što se silina regresivno pomakla, na novim mjestima ostvaruju i novi naglasci uzlazne intonacije. Kratkouzlazni i dugouzlazni naglasci javljaju se u početnom i središnjem slogu dvosložnih i višesložnih riječi⁷ (*kàlpak*, *kòtò*,

⁶ Koristim taj naziv za naglasak koji nije ni dugouzlazni, niti je pravi akut. U radu se taj naglasak bilježi većinom dugouzlaznim naglaskom jer s njim ima najviše sličnosti, no bila bi greška ne objasniti razliku. Oslabljeni se akut osjeća kao kombinacija dugosilaznog, dugouzlaznog naglasaka i akuta, a ne bismo ga mogli sigurno smjestiti ni u jedan od spomenutih naglasaka.

⁷ Inventar i distribucija naglasaka jednaka je u sva tri ispitivana govora. No, u primjerima iz knjige *Kunovske stare riči* Nine Vodopić inventar naglasnih jedinica odstupa od navedenog. Razlog tomu navodi prof. Nikica Kolumbić koji kaže “...da bi se čitatelju omogućilo što ispravnije izgovaranje akcenata, koji lokalnom govoru najbolje daju autentičan duh sredine, računajući na prosječnoga konzumenta koji nema dovoljne jezične stručnosti ili koji ne posjeduje dovoljnu jezičnu stručnost, petoakcenatski smo sustav ovdje razgraničili na tri znaka. Tako su se kratki akcenti – brzi ili kratkosilazni (kao *dibjî*) i spori, tj. kao kratkouzlazni (*dèkat* od *dekàt*) zbog sličnosti u izgovoru mogli svesti na jedan zajednički znak (*dèkat*, *dibji*). Na jedan zajednički znak mogli su se svesti svi uzlazni akcenti, primjerice: standardni dugouzlazni tj. uzlazni (*kúnjat* od *kúnjât*), zatim tkz. čakavski akut (*vòde* što dolazi od *vòde* prema ranijem *vodê*) i tzv. kanovački (*kapèlot* od *kapèlot* prema ranijem *kapelòt*) dugosilazni jednak je kao u standardnom naglašavanju.“ (N. Vodopić, *Kunovske stare riči*: 7) Navedeno će se u rječniku mijenjati te će se pokušati svaka navedena natuknica još jednom potvrditi na terenu i kao takva akcentuirati.

*Kùna, pàkō, pàpar...; bòtija, fùnistra, kòmoštra, krèvejo, kùpīrta, nàpravjat, òsakovat, pècara...; bagùlīna, bukàporat, cipànica, cukàrjela, damižāna, Delòrīta, karàtilo, Trstèno...; blúza, bóket, Bórak, cáklo, dérnek, dísat, gnízdo, ízis, jíce, júti(t) se, káfa, klíšta...; pónosnīk, púhalica, rázdojbe...; abádat, afítat, delibé-
ra(t) se, dohódit, istézat, izmínit, iznebúši(t) se, kolendávat, navégat, ošémat...
PO, PI, KU).*

U navedenim primjerima uočava se i pojava kanovačkoga naglaska. Rasprostiranje pojave duljenja prenesenog naglaska sa završnog sloga na prethodni mu kratki, opisao je M. Hraste u svom radu *O kanovačkom akcentu u Hrvatskoj*.⁸ U tom radu donosi i kartu na kojoj je prikazano područje kanovačkoga akcenta u Hrvatskoj. Na navedenoj karti označen je Trpanj na poluotoku Pelješcu dok se središnji dio poluotoka u tekstu samo jednom rečenicom spominje.⁹ Pojava kanovačkoga naglaska očituje se u primjerima: *bálat, cáklo, káfa, popret, šegrc, škáfet, u paméti, u starósti...*

U govoru su moguća i heterofona ostvarenja (izvorni govornik prilikom izgovora u jednoj rečenici istu riječ izgovora na različite načine) npr. *bičérīn /bičèrīn, inbûć/inbūć, izvânka/izvānka, kašûn/kàšûn...* (PO, PI, KU).

Popis kratica:

- adv. – prilog
- f – ženski rod
- impf. – nesvršeni glagol
- KU – primjer kunovskoga govora
- m – muški rod
- n – srednji rod
- pf. – svršeni glagol
- PI – primjer pijavskoga govora
- PO – primjer potomskoga govora
- V – primjer kunovskoga govora uzet iz knjige *Kunovske stare riči* Nine Vodopić (s promijenjenom akcentuacijom)

⁸ Mate Hraste, »O kanovačkom akcentu u Hrvatskoj.« *Filologija* 1 (1957): 59-75.

⁹ M. Hraste, »O kanovačkom akcentu u Hrvatskoj.«: 62.

Rječnička građa¹⁰

băčva/băcva, -ē f – drvena posuda za tekućine, osobito za vino ili rakiju

...Prŕja je bĭla kònoba púna băcāvā... (PO)

Pjăn je kô băcva¹¹ (PO)

bădăń/bădăń, bádńa/bádna m – sud u konobi koji se drži dròp i koji služi za vrenje mošta

...U bádńima se držò dròp i mēne bi málu uválili unútra da zbĭjān...; Gòvorĭ kô iz bádńa¹² (PO)

băština, -ē f – zemlja, posjed

...Ĭdēn ù baštinu òbrizat lðze... (PI)

• **běvānda**, -ē f – razvodnjeno vino (mlet. *bevanda*)

...U nās svāk pĭjē bėvāndu, sāmo pijāncĭne pĭjū cĭlō vĭno... (V 17)

• **bićerĭń**, bićerĭna m – mala staklena čaša za alkoholna pića (tal. *bicchiere, bicchierino*); kùpica

...Dānu mi dòdāj jėdan bićerĭń... (PO)

• **bĭgunac**, -ca m – dio kotla u kojemu dolazi do kondenzacije alkohola (tal. *bigoncio*)

...Ŭtĭj u bĭgunac vodē, òli nē vidĭš da je nāpola prāzan, tēčē ti vrŭcā rākija... (V 17)

...Bĭgunac u nās je tō ònĭ tāmō štó se tĭčē rākijž... (KU)

brŭćak/brŭćak, -ka m veća zakrpa za mijeh;

...Ma o čėmu gòvorĭš, brŭćak, e. Tō su ònē zākovice, a òvā je bĭla òd olova nāpravjena i ònda ti se tĭsnē u òvŭ rŭpu... Mógla ti je tō bĭt i spĭca od mlādē lozē; ovāko je zàoštrĭš sprĭda, ònda su tĭn bi ònĭ kòjĭ su vòlili pĭt zbðli mĭh, nāpili se, pa bi se pònovo začėpijo dò pupka... (KU)

¹⁰ Prije navođenja same rječničke građe, potrebno je spomenuti dvije suglasničke pojave svojstvene samo Potomju koje ovo mjesto razlikuje od ostala dva. Prva se odnosi na pitanje afrikata. Naime, stanovnici Potomja, u svom govoru nemaju afrikatu /č/; ona se zamjenjuje s /ć/ (čiji je zvučni parnjak fonem /ć/). Druga pojava očitovala se samo kod starijeg stanovništva. Riječ je o tipu depalatalizacije, tj. pojavi prijelaza /ń/ u /n/ (koja nije uvijek ni u svim primjerima dosljedna). Stoga u navođenju rječničke građe prva natuknica pripada kunovskom i pijavskom govoru, a druga potomskom govoru.

¹¹ Pjăn ko băcva u značenju biti jako pijan (frazem).

¹² Gòvorĭ kô iz bádńa u značenju imati dubok glas (frazem).

cîtka, -ē f – pleteno cjedilo za vino; rešetka, sîtk

...U Kùni smo mì tō ováko zváli. Tō je cîtk ðli *sîtk*a, *kō nēka rešetka od žùke kōjā slùžī za procidívat mlâdō vīno, kà se nalīvā ĩspo tīska, ōnda se stāvī u inbûc. Tō je kō sīto...* (KU)

• **damìžāna**, -ē f – staklena opletena boca s jednom ili dvjema ručkama (tal. *damigiana*)

...Póji mi donési jédnu damìžānu vīna... (PO)

dīžbica, -ē f – drvena posuda od 3 do 5 litara s ručkom kojom se grabi vino kad se istače ili utaće u bačvu

...Dīžbica je svā drvenā, àko se rasūštī, mòrē se i rastrēs... (V 30)

dnō, -a n – gornji i donji dio bačve

...Dnō, dnā, ĩmajū dvā dnā, a nā nīma su ti trēsa i kāvije... (KU)

drōp, drópa m – ocijedeni mošt

...Drōp se sprēmī pa se òd néga pēčē ràkija... (V 31)

• **dùga**, -ē f – zakrivljeni dio bačve (tal. *doga*)

*Fàlī mu jédna dùga*¹³ (PO)

...Dùga, dùge su dáske; sástavnī dījo bāčve. Nīh ĩmā pése-šése komádā... (PO)

• **fēca**, -ē f – vinski talog (tal. *feccia*)

...Fēca vājā za pēc ràkiju... (V 34)

...Tō ti, tā fēca, tálog od vīna... (KU)

• **gōma**, -ē f – guma (tal. *gomma*)

...Gōma ti slùžī za istáka vīno... (KU)

hāštrit, impf. – obrezivati voćke i drugo drveće

...Zāšto sà tō hāštrīš kà nīje vrīme o téga... (PI)

inbûc, inbúca m veliki drveni lijevak kojim se ulijevalo vino u bačvu

...Inbûc je špīrica, drvenā zà bačvu, a óna ĩmā gūrlu dōli, dvī nōge i gūrlu... (KU)

• **ínkuń/ínkun**, ínkuńa/ínkuna – klin koji se stavlja ispod bačve (tal. *cuneo*); kún/kûn

...Stāvī tī ínkuń na kantīr... (KU)

¹³ *Fàlī mu jédna dùga* upotrebljava se u značenju kada netko nije pri zdravoj pameti (frazem).

- **inkuánat/inkúnat**, pf. – staviti klinove pod bačvu (tal. *incuneare, incunearsi*)
...*Bílo bi dóbro da je mǒžěmo inkúnat...* (PI)
- ìstrapit**, pf. – iskrčiti zemlju
...*Jěsi li ìstrapijo tí kǒmad zemjě?...* (PI)
- jěmatva**, -ē f – berba grožđa
...*Kǎ će počě jěmatva?...* (PI)
- kálpak**, -a m – poklopac na kotlu za rakiju
...*Dížě se kálpak, pǒltj ga stúdenǒn vodǒn...* (V 50)
...*Pokrivěna je kálpakon i iž né àlkohol kroz òvū kàntulu ìdě tàmo u bigunac i tàmo se hládī kroz òvū serpěntīnu i ònda ìzlazī rākija...* (KU)
- **kàntula**, -ē f – kratka drvena cijev kroz koju vino iz bačve teče u postavu (tal. *cannuccia, cannello*)
...*Kàntula je bíla òvā za ispúštat víno...* (KU)
- **kantír**, kantíra m – postolje, trupac koji služi da bi se namjestila bačva (tal. *cantaro*)
...*Hódī mi pomózi nāmisti bǎčvu, ne mógu sām stǎvi tǎke i kantíre...* (V 51)
...*Pod nǒn su ti kantíri. Pǒd bǎčvǒn, nǎ temu stojū...* (KU)
- **karàtilo**, -a n – mala bačva (tal. *caratello*)
...*Pokišāj tǒ karàtilo...* (PI)
- kǎšník**, -a m – čep na bačvi
...*Kǎšník se očěpī kǎ se tǒčī víno...* (V 53)
- kǎvija**, -ē f – drveni čep na dnu bačve
...*Kǎvije su bíle na bǎčvama kǒ ùres...* (V 53)
- **kǒnoba**, -ē f – prostor gdje se drži vino (tal. *canova*)
...*Póji ù konobu i donési jědnu damižǎnu vína...* (PI)
- końić/koníc**, -a m – drvene rešetke kroz koje se cijedi vino prilikom tiještenja
...*Jěsi li oprála kǒńiće?...* (KU)
- kǒtlača/kǒtlaća**, -ē f – metalna posuda u koju se cijedila voda s *kalpaka*
...*Ūli u kǒtlaču mǒšt pa čemo skǔha vareník...* (KU)
- kǒtǒ**, kǒtla m – bakrena posuda u kojoj se pekla rakija
...*Ūli u kǒtǒ vodě da mu dnǒ ne zǎgorī...* (KU)
- krěvejo**, -a m – mreža na kojoj se cijedi mošt
...*Mǎs se stǎvī na krěvejo da se priberū jǎgode...* (PO)
...*Krěvejo ti je něšto kǒ mrīža na kojǒn se odvájalo grǒžže, jǎgoda od žùjice...* (KU)

- **krtô**, krtóla m – pletena košara od pruca za rad u polju (tal. *cesto*)
...*Krtô se džžô za donî pàtata*,¹⁴ *za tŕgačinu*... (PI)
- **kùñ/kùn**, kúña/kúna m – v. ínkuñ/ínkun
...*Ònî što se zadívajū, štð izletívajū, tð su ti kùni*... (PO)
...*Òvā dvā klîna kòjā dðjū ispò ñē, tð su kùni*... (KU)
- kùpica**, -ē f – v. bícerîn
...*Kòliko si kùpica izníla*... (KU)
...*Jèsi li sníla kùpice u kònobu*... (PI)
- lòžše**, -a n – vinograd
...*Víš, ònð je móje lòžše*... (V 67)
...*Dánas san ih vðdila u lòžšu*... (PI)
- **màkiña/màkina**, -ē f – naprava za mljevenje grožđa (tal. *macchina*)
...*Mécila bi màkina rùcna*... (PO)
- **manàvila**, -ē f poluga u tijesku koja pritišće drop (tal. *manovella*)
...*Manàvila je pòluga s kojòn se stískā*... (KU)
- mànica**, -ē f željezna poluga za pokretanje tijeska od grožđa
...*Čúvāj nðge da ti mànica pò ñima ne pádē*... (V 68)
- **mastùrika**, -ē f čisti sok od grožđa (tal. *suco uttenuto dall'uva pigiata*)
...*Kà se procìdī za pīt, ònda je tð mastùrika*... (V 70)
- **màštelica**, -ē f – mala drvena posuda s kojom se prelijevalo vino iz *postave* u bačvu (tal. *mastello*)
...*Pa bíla ti je óna do jèdno pètnēs lītārā. U màštelici se, kà se smèčī, prinðsilo na tísak i š ñòn se nðsilo*... (KU)
- **màštijo**, -la m – drvena posuda od 3 do 4 hektolitara u kojoj se gnječi grožđe (tal. *mastello*)
...*Màštijo je vèlikī. Ováko stojī. Gðri širok, dðli ùzak*... (KU)
- mécilica/mécilica**, -ē f – v. màkiña/màkina
...*Svè se prīje méció u màštilu nðgama, a sáda ti mēčī méció*... (PO)
- **mezàròla**, -ē f – drvena bačvica ovalnog oblika u kojoj se nosila otopina modre galice u polje (tal. *mezza rullo*)
...*Mezàròla je bíla mīra od trídese lītārā. I ònda se tð lívā u mezàròle i ònda tð gðnīš tàmo dī se polívā*... (PO)

---

¹⁴ *pàtata* – krumpir

mîh, -a m – mijeh

...*Mîh je za víno...* (PI)

...*Mîh ti je od járca, úškopjenōga, a mđžē bì i od óvna. Pése lītārā je mórō prími...* (KU)

mîra, -ē f – posuda u konobi od 25 litara

...*Hódi ù dida úzmi mîru, sùtra cémo tòči víno, a nāša nè vajā...* (V 71)

nàvrĉat, impf. – kalemiti lozu

...*Hòĉēš li mi dōc pómoć nàvrĉat lđzu...* (PI)

nèrizina, -ē f – neobrezana, zapuštena loza

...*Stāra je tō nèrizina, sāmo smo je mǎlo nàbrcali*¹⁵... (V 78)

nōžañ/nōžan, -íja/-na m podvezani donji dio mijeha

...*Kā se mîh pŕti na mázgu, ônda úšće idē sprída, a nōžañ prema répu mazgē...* (V 78)

nōžica, -ē f donji dio mijeha

...*Ōko zādñg, zādñh nōga. Māle. Tō su nōžice...* (KU)

òbruč/òbruč, -a m – željezni ili metalni pojas oko bačve kojim se učvršćuju
dūge bačve

...*Svāka ti bāĉva ìmā òbruće...* (PO)

odádnit, pf. – dignuti dno s bačve

...*Mōrān odádni bāĉvu pŕja jèmatvē...* (PI)

òhaštrit, pf. – obrezati stablo, okljaštriti

...*Dānas san òhaštrijo cīlū bāštinu...* (PI)

oplís, pf. – oplijeviti lozu, odstraniti pljevu; oplívit

...*Jēsi li tō oplísō?... (PI)*

oplívit, pf. – v. oplis

...*Kòliko ti trībā da tō oplívēš?... (PO)*

otákat, impf. – izlijevati vino iz badnja

... *Trībā otáka víno i sàvi ga ù bāĉvu, a drđp báci na tísak i tíšti!...* (PI)

òtrgat, pf. – pobrati grožđe

...*Štđ ste žvēlti.*¹⁶ *Níje van tríbalo véle*¹⁷ *da tō òtrgāte...* (PI)

¹⁵ *nàbrcat* – kod obrezivanja loze ostaviti više rodnih pupova nego što je uobičajeno

¹⁶ *žvēlat* – brz

¹⁷ *véle* – puno

otríbit, pf. – odvojiti jagode od peteljke

...*Otríbi mi òvī krtō grožša...* (PO)

pàprica, -ē f – mala zakrpa za mijeh

...*Dánu stàvi na òvī mīh pàpricu, òli nè vidīš da pūštā...* (KU)

...*Kà bi se mīh raspárō, s pàpricōn bi se zatvārō...* (PO)

pècara, -ē f – mjesto gdje se peče rakija

...*Kō da nè znāš što je pècara, tāmō dī se pèčē ràkija...* (KU)

plís, impf. – plijeviti lozu, odstranjivati pljevu; plívit

...*Kð ée òvō sà plís! ...* (PI)

plívit, impf. – v. plis

...*Òli nísi nīkad plívō lðzu!?!...* (PI)

pògača/pògaća, -ē f – daska koja se stavlja na drop

...*Pògača je òvā dáska kojōn se pokrīvā òvī drðp kòjī je unūtra...* (KU)

pónos, -a m – točenje i prijenos vina u luku

...*Kà bi dòšō brōd ù Trpań, tríbalō je hódī na pónos...* (V 97)

pónosnik, -a m – muškarac koji vodi ponos

...*Kà bi pòstō pónosnīk, znāčī da je mðgō pòdigni i nàprti mīh...* (PI)

pòstava, -ē f – plitka drvena posuda do 200 litara koja je služila za prelijevanje vina iz bačve u bačvu

...*Rasúšīla mi se pòstava, a vājā nīšto vína prítóci...* (V 99)

...*Tō ti je īsto kō štð je mājštījo sāmō nīskā, nīskī sūd kòjī se pòstavī īspo tīska īli bāčve kàd se tòčīlo víno...* (KU)

prítakat, impf. – prelijevati vino iz jedne posude u drugu

...*Môran prítóci òvō víno jer ée mi se ūzostī¹⁸...* (PO)

• **próšek**, prðšeka m – slatko, desertno vino (tal. *prosecco*)

...*Nàpi se mào prðšeka, tō ti je nāše pèčeno víno...* (PO)

pùrtela, -ē f – otvor na bačvi

...*Pùrtela su ti bīla kàko vràta nà bačvi...* (PO)

rèšetka, -ē f – v. cītka

...*Stàvī rēšetku na inbūc, počē ću prilīva víno īspo tīska...* (PO)

sépet, sèpeta m – velika pletena košara koja se prtila na tovara ili na mazgu i u kojoj se prenosilo grožđe

...*Sépet ti je kðfa od prūca štð se grožše tðgalo ú nu...* (PO)

¹⁸ *ūzostī(t) se* – uskvasiti se

sítka, -ē f – v. cítka

...*Tô je sítka. Pàzi, sítta se zòvē ònā tráva, a kròz nū se cídť...* (KU)

slàčica/slàčica, -ē f – slatki mošt

...*Otíšti grđžge, procídi slàčicu za skùhā varenîk...* (PI)

• **stáñat/stánat**, pf. – drveni sud politi vodom da nabrekne (tal. *stagnare*)

...*Štràpjō san bāčve da mi stàñajū...* (PI)

• **stāño/stāno**, adv. – nepropusno (tal. *stagnò*)

...*Sà mi je karàtilo stāno, mògu ù néga ùli víno...* (KU)

stôg, stóga m – stožac

...*Lóza se pŕvō kòpala ná stôg...* (KU)

...*Dvá dānā bi se okòpala bāština na tí stôg, pa bi se tí stôg raskòpō¹⁹...*
(PO)

• **strāñ/strān**, -a m – velika konoba koja se nalazi u zasebnoj kući (tal. *estranearsi, estraneo*)

...*Tî strān ti stòjt kàko próstor đì dānas jūdi držū víno...* (PO)

strīš, strīša m – vinski kristali koji nastaju s unutrašnje strane bačve

...*A unūtra strīši u nōn...* (KU)

...*Strīš ti je ònō štđ se skùpt na đŕvenōj bāčvi sa svîh strānā...* (PO)

sunpòrača/sunpòraća, -ē f – pumpa za sumporavanje loze

...*Sunpòrača ti je u potpòdu, úzmi je i ájde sunporáji lðze...* (KU)

sunpórat, pf. – posipatie loze sumporom

...*Dóbro san sunpòrō, néce mi odnî bðles...* (PI)

sunpòrela, -ē f – papirnata traka umočena u sumpor koja se upaljena stavlja u bačvu kao zaštita vinu

...*Sunpòrela bi se pripálila i stāvila u nèpunū bāčvu vína...* (PO)

...*Kā zapālťš sunpòrelu ù bāčvi i óna lípo izgorť, ònda znāš da ti je bāčva zdráva...* (V 128)

• **šěšula**, -ē f – tesana drvena žlica kojom se prebacivao mošt iz *maštila* u mijeh *postave* (tal. *sessola, sassola*)

...*Šěšulōn se crĭpalo²⁰ víno òli mäst...* (V 130)

¹⁹ *raskòpat* – poravnavati stogove

²⁰ *crĭpat* – vaditi tekućinu iz neke posude

- **špìnejo**, -la m – mali otvor na dnu bačve (tal. *spina*)
*Štédi na špìnejo, púštā na taplún*²¹ (PO), (V 134)
...Špìnejo ti je da mǎžěš prǒvat víno, da nè morāš ozgāra uzbuńívat víno...
 (KU)
- špîrica**, -ē f – lijevak
...Dānu mi dǒdāj ònū špîricu, trîbān pritóci víno... (PI)
- **tāk**, -a m – komad drva u obliku kvadra za namještanje bačava (tal. *tacco*)
...Porāvnāj tāke da stāvīn kantīr... (KU)
- **taplún**, *taplúna* m – glavni gornji čep na bačvi (tal. *tappo del cocchiume*)
...Taplún je vèlikī čěp, pa āko se nè morē nác od plúta, učinī se òd drva...
 (V 137)
...Tǒ je bǐjo ònī glāvnī čěp gōri na vrhu... (PI)
- tísak**, -ka m – preša za tiještenje grožđa, tijesak
...O tísku ti mógu govórit kòliko hǒcěš; ěvo na, jěsi li znāla, pǐvo je bǐjo dǐvenī, a ònda je dǒšǒ žèleznī... (PO)
- trǎpit**, impf. – krčiti zemlju da bi se mogla obrađivati
...Níje láko trǎpit, bǐděš ùmōran kǒ mǎzga... (PI)
- trěsa**, -ē f – poprečna daska na dnu bačve koja je služila za ojačanje tla
...Ōna ti stǒjī na dnīma òd bačvė za učvrsti bǎčvu... (KU)
- tǐgacina/tǐgacína**, -ē f – berba grožđa
...Ájme měni, sǎ kǎ pǒčnē tǐgacína, kǒ će žīv ósta! ... (PI)
...Děse dánā pǐja tǐgacínē bílo je grǒžžsa ĩspo lǒza... (PO)
- tǐgat**, impf. – brati grožđe
...Rǒdilo je, Bǒgu fála, trîbā počē tǐgat... (PI)
- tríbit**, impf. – odvajati jagode grožđa od peteljke
...Tríbi tǒ grožžě... (PI)
- **trtajún**, *trtajúna* m – drveni štap kojim se vezivao mijeh (tal. *tortiglione, tortiglio*)
“...Tǒ ti je, ònī znāš trtajún je kǒmad dǐva, ováko ovalikī, kǒ od štápa ò metle, tǒ ĩdē uz mīh...” (KU)

²¹ *Štédi(t) na špìnejo, púšta(t) na taplun* u značenju štediti na malim stvarima, a trošiti previše na velike stvari (frazem).

- **trtajúnat**, impf. – vezivati mijeh drvenim štapom (tal. *tortiglione, tortiglio*)
...*Jèsi li òvī mīh trtajùnō...* (PO)
- ûšće**, -a n – gornji dio mijeha kroz koji se ulijevalo vino
...*Līpo mi držī ûšće...* (V 145)
- varenîk**, vareníka m – gusta slatka tekućina koja se dobije iskuhavanjem *slàčice*
...*Varenîk se kùhā u vèlikōn kòtlušī*²²... (PI)
- vāž**, váža m – limena kvadratna kanta koja služi za prelijevanje vina
...*Tô ti je četvrtāsti vāž bījo, ovāko sa rùčkōn po srīdi. Su tīn se prinòsilo vīno da se ne prolīvā. Unūtra se sāmō ubācā...* (KU)
- vřt**, -a n – mali otvor na bačvi
...*Vřt je rùpa ná dnu za pròvat vīno, a ú nú řdē špinejo...* (KU)
- zādnit**, pf. – staviti dno na bačvu
...*Zādni bāčvu...* (PI)
- zàuza**, -ē f – konop za zatvaranje mijeha
...*Ōn je bījo tī kòjī je mīh stīskō...* (KU)
- **žmújo**, -la m – čaša
...*Ūlījo je pūn žmújo vīna, nīje ga raslávījo*²³... (V 156)
- žùjica**, -ē f – peteljka
...*Bāci žùjicu nāpōse...* (PI)

---

²² *kòtluša* – velika bakrena posuda

²³ *raslávīt* – razvodniti

Prilozi

Ogled govora Potomja (Anto Violić, rođ. 1930.)

Dôli ti je kònoba s vèlikŕn vrátima kroz kòjā se mđgō unî tŕsak i bāčva. Bŕla je sa zēmjanŕn pōdon, bez funistrē, a āko je i imala ōnda je tō bŕjo funistrŕn.

Prŕja je bŕla kònoba pūna bāčāvā. U kònobi je bŕjo tŕsak, mécilica, pđstava, bādān, mŕra za vŕno, špŕrica, inbŕc, maštŕjo, maštelica, mezārōle, šēšula, dŕžbica... svē ō drva. Svē je tō bŕlo prŕja. Sāda su pŕnpe. Ēvo vŕš, maštelica je bŕla ovākā, ēvo tŕ imā štđ pērŕ, imala je gōri dvŕ bŕže, rŕcice dvŕ, ōnda je tō slŕžilo u kònobi kā se preradŕvalo grožže. Méčila bi mākina rŕcŕnā. Ōnda u jēdan bādān, jēdan maštŕjo od čētiri, pēt ētolitārā. Dānas dŕžŕmo pātate ũ nemu...

Ogled govora Pijavičina (Niko Magaš, rođ. 1916. i Marija Surjan, rođ. 1926.)

Īsto je bŕlo u Pōtōmju kākō i u Pijavičŕnu. Tŕ tōčŕš vŕno, āko si imō 100 ētolitārā vŕna, ōvisi kōlike su ti bŕle bāčve, kōliko si pogōdŕjo. Tŕ si pōšō ōd kučē dō kučē; rēcimo mŕ, mŕ tōčŕmo trŕdese ētolitārā vŕna, ōnda trŕbā nāč trŕdese mazākā. Svāka māzga nđš ētolitar i ōnda znā se kōjŕ su ti dōlazili jŕdi pōmoć s kŕme si se slŕžŕjo. Trŕ māzge bi vōdili, trŕ-čētiri māzge, jēdan pōnosnik.

Znō si svāčŕjŕ mŕh. Mōrali su držat pése ŕitārā. Mōrō je bŕ vėlik.

Ogled govora Kune (Frankopan Medović, rođ. 1947.)

Kōtō ŕmā dvā dŕla, ōsnovnā dŕla, tō je bŕgunac i kōtlača. Tō su dvŕ pđsude. U jednōn stojŕ sāmō vōda i ōvā serpēntŕna, a u ovōn kōtlači se kŕhā. Pokrivēna je kālpackon i ũž nē ālcohol kroz ōvŕ kāntulu ŕdē tāmō u bŕgunac i tāmō se hlādŕ kroz ōvŕ serpēntŕnu i (...) ōnda izlazŕ rākŕja. Unŕtra je drđp. Mđžē bŕ i fēca. Znāš štō je fēca? Jēs. Tālog o vŕna...

Manāvila je pōluga s kojōn se stŕskā. Nŕ pōluga sā zovŕ, āli tō je manāvila... Jđš imajŕ kjŕči kōjŕ spājajŕ konŕča priko ōvŕh nēgovŕh đbruča. Īmā ti i pōgaču i kantŕre. Pōgača je ōvā dāska kojōn se pokrŕvā ōvŕ drđp kōjŕ je unŕtra, a kantŕri su ōvŕ kōjŕ se slāžŕ.

WINE-RELATED TERMS OF THE CENTRAL PART OF THE PELJEŠAC PENINSULA

MARIJANA TOMELIĆ ĆURLIN

Summary

This article affords a study of wine-related terms used in the central part of the Pelješac Peninsula, particularly in the major grape-growing regions of Kuna, Pijavičino and Potomje. First analysed are the dialectal features of the Pelješac area, with special emphasis on word accentuation. The body includes lexemes related to cultivation, making and storage of wine. The author points to the importance of accurate recording and description of the meaning of each word. The rich linguistic heritage of the area under study is illustrated with several examples of vinicultural and enological terms.

